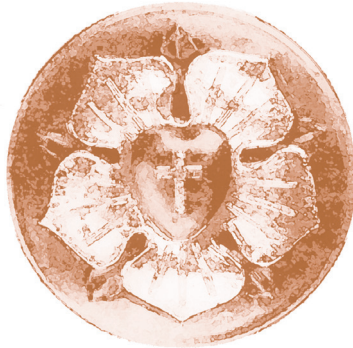

LUTHERSK KIRKETIDENDE

TEMA: PRESTER OG SPIRITUALITET

LEDER

BALANSEKUNST

ARTIKLER OG INNLEGG

"FOR AT DETTE SKAL SKJE,
MÅ MITT LIV VÆRE STILLE"

DU KAN SØKJE OG FINNE GUD
I ALLE TING

PASTORAL HVERDAGSSPIRITUALITET

PRESTEN SOM FORMIDLER

AV SPIRITUALITET

SØNDAGSTEKSTEN

8. SØNDAG I TREENIGHETSTIDEN

9. SØNDAG I TREENIGHETSTIDEN
OLSOK

10. SUNDAG I TREEININGSTIDA

FRA BISPEDØMMERÅDENE

BALANSEKUNST

”Nei,” sa min venn som bestandig holder seg langt unna kirker, og uten et øyeblikks nøling valgte privat navnefest før dåp for datteren sin, ”det er for lite ånd i verden!”

Forundret spisset jeg ørene, for det var egentlig ikke en etterlysning jeg hadde ventet fra den kanten. Men det var tydelig at han mente akkurat det han sa, og jeg minnet meg selv på at selv om jeg var både prest og kristen, kunne jeg ikke ta copyright på ordet ”ånd” for det.

Ordet åndelighet eller, i sin litt mer moderne form, spiritualitet er helt åpenbart heller ikke noe kristne har copyright på. Begrepet spirituality gir over 130 millioner treff på Google, og det defineres på mange forskjellige måter. Mindfulness og ro i sjelen kan ofte på forskjellige vis være målet, eller det kan være å gå opp i en større enhet med naturen (økospiritualitet), eller målet kan være at man på en eller annen måte relaterer seg til noe hellig. Spiritualitet er altså både et allment og ganske åpent begrep.

I dette nummeret av Luthersk Kirketidende er det kristen spiritualitet som er tema, og kanskje kan vi ha både gode og ikke så gode assosiasjoner med dette begrepet også?

Åndelighet het det i min oppvekst, og det kunne for så vidt være av det gode, selv om det også kunne tippe over i det som, for meg i alle fall, ble for mye. De åndelige kunne be mye over de minste ting; de ble ledet – både hit og dit, og fikk ord fra Gud, som det var vanskelig å si imot. Også var de åndelige på vakt ovenfor dem som var litt mer uåndelige, dem som ikke likte så godt å be høyt med egne ord, ja, som kanskje i det hele tatt unngikk bønnemøter hvis de kunne. Det var og er ikke uten videre bare lett å finne en god og sunn åndelighet som passer både liv og tjeneste, der jeg nå er.

Selv kjenner jeg både på skepsis og lengsel mot det som kommer av ånd (= spiritualitet), og tenker at på dette området er kunsten å finne balansen. Kanskje kan noen av dagens artikler hjelpe oss til nettopp det?

Sigmund Akselsen skriver i sin artikkel ”For at dette skal skje, må mitt liv være stille” om hvordan lengselen etter å møte Gud i stillheten og hvilen, vokste fram gjennom en oppvekst i ”arbeidskirketradisjonen” og et aktivt presteliv. Han deler sin erfaring av å finne en ny balanse mellom flere sider av virkeligheten, mellom gjerning og hvile.

Geir Gundersen skriver om ignatiansk spiritualitet i sin artikkel ”Du kan søkje og finne Gud i alle ting.” Ved å gå innover, utvides perspektivet utover, og tradisjonene etter Ignatius er også en slags balanseøvelser, åndelige øvelser som har til hensikt å holde fokus på det personlige forholdet mellom mennesket og Gud.

Tone S. Kaufman deler tanker og erfaringer både fra sin doktoravhandling og fra sitt eget liv, som handler om å balansere presteliv og småbarnsliv, og hvilken form en hverdagsspiritualitet da kan få.

Anne-May Grasaas henvender seg til presten som formidler av spiritualitet i sin artikkel, og hun minner oss om at relasjoner er avgjørende for spiritualitet, og at vi hele tiden forholder oss til flere former for kristen spiritualitet, som sammen kan gi oss et mer mangfoldig uttrykk, slik at vi igjen kan romme flest mulig i vår pastorale ledelse.

God lesning!

ANNE GRETE LISTRØM
ANNE.GRETE.LISTRØM@OSLO.KIRKEN.NO

"FOR AT DETTE SKAL SKJE, MÅ MITT LIV VÆRE STILLE"

AV SIGMUND AKSELSEN, SOKNEPREST I GREFSEN
SIGMUND.AKSELSEN@OSLO.KIRKEN.NO

Stillhet åpner opp og skaper. Jeg vil vandre videre inn i visdommen, teologien og livet i stillheten. Her min forsiktige tilnærming.

Jeg vokste opp i en arbeidskirke – mange rom, ulike fellesskap og høy aktivitet. Kirken og menigheten forløste et engasjement i meg og utfordret meg til presterjeneste. Min ordinasjon fikk jeg også ha i denne kirken. Men med tiden har jeg fått blandede følelser til begrepet arbeidskirke. Begrepet har perspektiver som kan gi feil fokus. Den menneskelige faktor, våre prestasjoner, evner og vilje la bevisst og ubevisst en del føringer. Arbeide på sin frelse var også med på å danne et bakteppe i en pietistisk landsdel. Tro ble å bære, ikke å bli båret. Tro ble arbeid og ikke hvile.

Da jeg så kom ut i presterjenesten, var dette en del av meg – samtidig som et langt studium hadde trigget meg til å komme i gang. Nå skulle kunnskap, gode råd og veiledning praktiseres. Det lovede land lå foran deg. Tillit og bekreftelse fulgte der jeg fikk min tjeneste. Tjenesten ble ytelse, prestasjoner, tilgjengelighet og ønske om å skape, utvikle og å forme. Fra studiet var det blitt gitt veiledning om eget fromhetsliv. Daglig andakt på MF minnet om og bekreftet nødvendigheten av å søke kilden, finne hvilepuls. Men det ene tok det andre. Småbarn og familieliv ble en del av hverdagen. Nye utfordringer ble "åpenbart", og på godt og vondt ble arbeidet og tjenesten mye. Fra en synsvinkel sett sto jeg fortsatt godt plantet i arbeidskirken.

Påminnelser ble gitt om å stoppe opp, søke Gud og seg selv. Impulser om og erfaring av fromhetsliv og åndelig veiledning ble delt av gode

kollegaer, enkelte tiltak prøvd, men arbeidsperspektivet snek seg også inn her. Det ble ikke et mål i seg selv, men det "riktige" å gjøre, anmodninger fra prost og biskop gitt. Men tilrettelegging var det så som så med. Jeg kjente på en lengsel, erfarte små glimt som gjorde godt og ga mening. Den mangfoldige prestehverdag er omsluttet av ordet, bønnene og de mange glimt av nåde, men stillheten, hvilen og alenetiden strevde jeg med å finne.

I 2009 leste jeg om Monastero de Bose i magasinet STREK, et temanummer om det kollektive og kontemplative i samspill. Dette økumeniske klosteret som hadde etablerte seg ved foten av fjellet, tiltalte meg (Området heter Piemonte og ligger ved fjellene mellom Milano og Torino). Stedet vokste frem ut fra én manns lengsel og er nå en kommunitet med ca. 70 kvinner og menn. En liten drøm satte seg fast etter å ha lest artikkelen. Jeg hadde vært prest i 13 år.

Høsten 2013 ble drøm virkelighet. Kollega-basert studiepermisjon på en måned ga meg mulighet til å trekke meg tilbake, å søke og besøke. Jeg ville bruke tiden; jeg ville finne roen og hvilepuls. Jeg satte meg på toget med ryggsekk og sovepose. Reiseruten planlagt, men ikke i detalj. Her måtte jeg sitte. Her var jeg alene med meg selv og tankene, på reise mot en kilde, mot stillhet, mot fellesskap og røtter – en pilegrim.

Etter noen dager sto jeg der, ved foten av fjellet. Togturen hadde senket skuldrene; ro og stillhet hadde begynt å slippe til. I vakre omgivelser ble jeg møtt av mennesker som ville deg vel, en trygg atmosfære, en god ånd og samtidig helt alminnelig og menneskelig. Det ble emo-

sjonelt en sterk opplevelse.

Et enkelt rom hvor jeg skulle bo i en uke. I fellesskap, i tidebønn, kjenne stillhet, dele måltid og lese. Vi blir som gjester innlemmet i fellesskapet. Kommuniteten åpnet opp for deres liv, hverdag og mening. Jeg var offline hele uken. Rytmen skapte ro, mening og tid. Økumenikken tok bort grenser. Enheten ble synlig og virkekraftig, ikke minst i nattverden. Det var hvile og stillhet, den gode ensomheten i fellesskapet. Vannet rant gjennom hele dagen og minnet oss om at vi var ved en kilde. Så leste jeg Thomas Merton "Tanker i ensomhet". Den ble til stor berikelse for meg. I den fant jeg dyp innsikt, refleksjoner og teologi som jeg kjente tilhørighet i, og som utfordret. Den spilte på lag med konteksten jeg var i. Fra den har jeg hentet overskriften: *"Straks han (Gud) sier navnet mitt, er stillheten min en stillhet av uendelig liv. Jeg vet at jeg er, fordi mitt hjerte i evighetens ekko har åpnet seg for Far. Mitt liv er å lytte, hans er å tale. Min frelse er å høre og å svare. For at dette skal skje, må mitt liv være stille. Derfor er stillhet min frelse."* (s 54)

Jeg hvilte i Guds hender. Jeg hvilte i tradisjoner og fellesskap. Jeg hvilte i stillheten. I stedet for å arbeide på min frelse fikk Gud arbeide med meg. Gud trenger rom. Gud må få tid. Jeg trenger stillhet så han kan høres. Å være alene med seg selv er utfordrende, men sunt og lærerikt. Hva tåler jeg og evner jeg å erkjenne i møte med meg selv? Men, jeg møter meg selv i lys av ham som er: *"Jeg skal ikke finne meg selv slik jeg har formet meg i min egen tåpelighet, men slik han i sin visdom har skapt meg og i sin uendelige nåde har gjenspekt meg. Det er hans vilje at min kropp og min sjel skulle være et tempel for Guds hellige ånd. Det er hans vilje at mitt liv skulle gjenspeile glansen av hans kjærlighet, og at hele mitt vesen skulle hvile i hans fred."* (s 93)

Så tilbake til virkeligheten, eller rettere sagt, en annen side av virkeligheten. Også avreisen ble emosjonell. Jeg hadde fått være en del av noe, smake noe som gjorde meg godt, og som jeg tror jeg trengte. En lengsel ble liv. Tanker, følelser og språk fant nye holdepunkt, teologi og tro andre perspektiv. For meg var det en fornemmelse av

noe viktig og riktig. Togaturen hjem tok heldigvis tid. Jeg trengte fortsatt tiden. Jeg trengte stillheten for å omstille meg. Inntrykkene og impulsene som er massive i vår hverdag, måtte igjen sorteres og integreres. Jeg hadde ikke savnet det, og jeg vil heller ikke flykte fra det. Det blir en øvelse, å finne stillheten også der, i den alminnelige hverdag.

I fjor var jeg tilbake. Jeg måtte fly denne gangen. Nå visste jeg hva som skulle skje, og fant tilbake til pulsen og hvilen forholdsvis raskt. Roen var der, estetikken, rytmen og menneskene. Deres liv skaper en kilde som blir til velsignelse. "Mor, jeg vil tilbake," synger Jan Eggum. Monastero de Bose er en kilde som jeg håper jeg stadig kan vende tilbake til. Der er jeg nå i min preste-tjeneste.

Mange vet, har erfart og bærer på en innsikt i denne tradisjonen som jeg bare har fått et glimt av. Andre velger andre tradisjoner og former. Og flere, som jeg, er kanskje på vei inn i noe. Det er ulike perspektiver å følge når vi etterspør presters spiritualitet og fromhetsliv. Ordinasjonsløftet utfordrer oss. Faser i livet og relasjoner vi lever i, er viktig og nødvendig å forholde seg til og justere seg mot. En tid for alt! Det handler om prioriteringer og kostnader, om kollegafellesskap og anerkjennelse. I lys av ordinasjonsløftet ligger det et klart ansvar hos biskop og arbeidsgiver – ikke bare den gode anmodning, men også praktisk og økonomisk tilrettelegging. Samtidig hviler det et ansvar på den enkelte av oss. Hva er viktigst? Det er en vanskelig kunst, men vi må prioritere. Vår selvstendighet som prester kan også brukes til å skape rom for å møte oss selv og Gud. Det er helt legitimt å finne denne form for hvile i arbeidsdagen, eller i en uke.

Kilden, lukasteksten på Kristi Himmelfartsdag, forteller at disiplene vendte tilbake for å vente på kraft fra det høye. Da gikk de til tempelet, til tradisjonen og fellesskapet, til lovsang og bønn. Gud kaller oss til kilden, til hvile. Han hvilte etter skapelsen, og i Hebreerbrevet står det: "Den som kommer inn til hans hvile, får jo hvile fra sine gjerninger, slik Gud hvilte fra sine." (4,10)

DU KAN SØKJE OG FINNE GUD I ALLE TING OM IGNATIANSK SPIRITUALITET

AV GEIR GUNDERSEN, VEGLEIAR PÅ LOYOLA SENTER TIL FREMJE AV IGNATIANSK VEGLEIINGSTRADISJON
BRODERGEIR@GMAIL.COM

Eg kom i kontakt med St. Josephsøstrene i 1990. Det var erfaring som søkte erfaring. Eg hadde vore med i eit leiarutviklingsprogram og erfart kva som bygger opp djupt vennskap i ei mannsguppe. Ei ny bøn steig i kroppen: Kjære Gud, lat meg få kome nærare deg slik eg har kome nær desse mennene. Lat meg lære å snakke med deg slik eg har lært å snakke med desse mennene. Lat meg lære å høyre på deg slik eg har lært å høyre på desse mennene. Krafta i vennskapserfaringa og krafta i bønna gjorde at eg byrja å leite etter ein åndeleg vegleiar, ein som visste meir om vegen til nærleik med Gud enn eg sjølv. Slik kom eg i kontakt med no avdøde sr. Hedwig. Slik vart eg kjend med det som skulle endre/justere/utdjupe livet mitt på ein vesentleg måte, den ignatianske spiritualiteten. Etter ein avklaringsamtale med sr. Hedwig gjorde vi følgjande avtale: Eg skulle sette av ein halv time kvar dag til å vere saman med Gud i bøn; ho skulle ta imot meg ein gong i veka (i byrjinga) til vegleiiing – for å dele og samtale ”om det som hender når du ber”.

Kva er kjelda for det vi altså kallar ”ignatiansk spiritualitet”? Kanskje vi kan seie at det byrjar med ei leseerfaring(!) i den unge Ignatius av Loyola(1491–1556) sitt liv.

30 år gamal blir Ignatius ramma av ei kanonkule i den fransk-spanske krigen om herredømmet over kongeriket Navarra. Han er i teneste hos visekongen av Navarra og viser eit stort personleg mot i kampane. No blir begge beina skadde, det venstre alvorleg. Han blir boren heim til slottet i Loyola. Det er brått slutt på

politisk-militær aktivisme i samsvar med riddartida sine maskuline ideal. Legane må bryte opp att beina og spjelke dei på nytt. Ignatius overlever, og no følgjer eit eitt år langt, keisamt sjukeleie. Ignatius er glad i å lese. Han bed om å få riddarromanar, sin yndlingslitteratur, til sjuke-senga. Dei finn ingen i huset, så Ignatius gjev seg over til riddarfantasier; her er det berre å gå inn i ei verd han kjenner og elsker. Då kjem hjelparane hans med det slottet faktisk har av trykt litteratur, ei framstilling av Kristi liv og ei samling helgenlegendar. Ignatius les seg inn i ei ny fantasiverd. I pendlinga mellom dei to fantasiverdene gjer han den oppdaginga som opnar Ignatius åndeleg. Her er Ignatius sine eigne ord frå det sjølvbiografiske skrifteret ”Pilgrimens Fortelling”:

”Når han tenkte på verdslege ting, hadde han stor glede av dei, men når han vart trøytt og forlet dei, kjende han seg tom og lite tilfreds. Men når han tenkte seg å gå berrfødd til Jerusalem og berre leve på urter og øve seg i den strenge askesen han hadde sett hos helgenane, då kjende han seg trøysta, og også når han forlet dess tankane, var han nøgd og glad.” (Mi omsetting frå svensk)

Det skal bli ein lang og svingete åndeleg veg for Ignatius, men den byrjar altså med ei typisk ignatiansk erfaring: Registrering av rørsler i hans eige indre og refleksjon over kva det er som settar sjela best. Det er ikkje rart at psykologiske nestorar som Rogers og Ericsson ser på Ignatius som ein føregripar av vendinga innover, ein som

oppdagar og tilskriv "indre data" meining og betydning.

Med ei nyvekt openheit for korleis Gud rører seg i hans indre og ytre verd, utviklar Ignatius sine "Åndelege Øvingar", den ignatianske spiritualiteten si kjelde og inspirasjonsskrift. Vi talar om ein bønne- og levemåte (spiritualitet: "Det som kjem ut av ånd") som har vist seg forbløffande levedyktig. Den har først blitt praktisert og utvikla i det jesuittiske ordenslivet og i romersk-katolske ordenar som er jesuittisk inspirerte (som t.d. St. Josephsøstrene og maristane). Men den har i høg grad kryssa konfesjonsgrensene og inspirert ein økumenisk bønnepraksis nedanfrå. I Noreg er denne spiritualiteten først og fremst blitt tilgjengeleg gjennom St. Josephsøstrene, deira vegleiings- og retreatsenter først på Nesøya og no på Grefsen. Søstrene som først og fremst har gjort teneste innanfor romersk-katolske sjukehus, skular og kyrkjelydar, fortel at då dei romersk-katolske sjukehusa vart overført til staten, spurde dei seg sjølv og Gud: Kva skal vi gjere no? Kva er det mest behov for i det norske samfunnet? Svaret dei kom fram til etter ein lang prosess var: Åndeleg vegleing! Nokre av søstrene fekk ei djup og solid utdanning som vegleiarar. Og til deira eiga forundring: Svært mange prestar frå Den norske kyrkja, inkludert denne skrivaren, fann vegen til Nesøya!

Eg kan tenkje meg å kalle den ignatianske bønne- og levemåten for ein inkarnasjonsspiritualitet. Han er forankra i ei forståing av menneskelege erfaringar (indre og ytre) som Guds gåver der Gud søkjer å nå, meddele seg, kommunisere med sine elska skapningar. Den tysk-svenske jesuittpresten Rainer Carls ga i 2013 ut boka "Ignatius av Loyolas teologiske profil. Mellom riddarvesen, renessanse og reformasjon". Slik kan han samanfatte sine funn:

"Den ignatianske tanke om Skaparens direkte inverkan på mennesken og menneskensk oførmedlade erfarenhet av Gud och hans vilja, utgör i viss mån den viktigaste aspekten genom vilken Ignatius teologiska profil skiljer sig från den tidligare teologiska tradisjonen.

Det rör sig också om den aspekt som mycket snart tonades ned av den efterföljande generationen av jesuiter för att inte väcka anstöt hos mera traditionella teologer. Men i nutiden har den börjat alltmer accepteras som den mest betydelsefulla sidan av Ignatius teologiska grundsyn, genom vilken Ignatius tänkande skiljer sig såväl från en traditionell intellektualistisk orienterad teologi som från en nutida mer psykologiserande tendens som vi finner bland många Ignatius-expertter och andliga vägledare." (s 239)

Gjennom den vesle polemiske snerten i siste setninga peiker Rainer Carl på det som er den vedvarande utfordringa i ignatiansk vegleing, å halde fokus på det personlege forholdet mellom den som søkjer vegleing (pilegrimen) og Gud. Det er dette forholdet og dynamikken i det som er vegleinga si sak.

Kor avgjerande dette aspektet er, kjem fram i følgjande ord av Ignatius sjølv. I sine Åndelege Øvingar, paragraf 15, kommenterer Ignatius forholdet mellom vegleiararen og pilegrimen. Vegleiararen skal konsekvent halde seg sjølv og sine meiningar tilbake slik at den som søkjer vegleing sjølv kan oppdage kva som er Guds vilje

"Men under dessa andliga övningar är det lämpligare och mycke bättre att söka den gudomliga viljan, som Skaparen och Herren själv meddelar sin hängivna själ. Det ser genom att han omfamnar den i sin kärlek och lovprisning och leder den in på den väg, der den bäst kan tjäna Honom i framtiden. Vägledaren skall inte ta parti för eller luta åt den ena eller den andra sidan. Snarare skall han befinna sig i mitten, som i et jämviktsläge, och låta Skaparen handla direkt med sin skapade varelse, och den skapade varelsen med sin Skapare och Herre." (Sikkert i ei svensk omsetting frå den spanske originalteksten av Fredrik Heidning S.J.)

Skulle denne vesle teksten ha reist spørsmål og interesse hos lesaren, er målet for han nådd. Den som søkjer, skal finne. Og som det heiter hos Ignatius: Du kan søke og finne Gud i alle ting.

PASTORAL HVERDAGSSPIRITUALITET

AV TONE S. KAUFMAN, KORSVEIPREST OG LÆRER PÅ MF
TONE.S.KAUFMAN@MF.NO

Både her i Norge og i andre deler av verden har det de siste tiårene vært en økende interesse for ørkenfedre og -mødre, for mystikere og kirkefedre, ikke minst i en "light"-form eller en form som er tilpasset leseren i vår tid. Peter Halldorf, Magnus Malm, Richard Foster og John Ortberg er eksempler på samtidige forfattere som har bidratt til å gjøre noen av disse kildene tilgjengelige for flere. Men etter en forelesning om ørkenfedrenes spiritualitet ved et amerikansk universitet var det en student som spurte: "*Finnes det egentlig barnepass i ørkenen?*" Han var pappa og så ikke helt hvordan han skulle kunne dra ut i ørkenen for å møte Gud.

Og i løpet av den tida jeg arbeidet med min doktoravhandling om presters spiritualitet, slo det meg at det ofte er en "åndelig elite" som har skrevet det meste om det åndelige livet, en Johannes av Korset, en Julian of Norwich eller en Dietrich Bonhoeffer. De færreste av disse hadde ansvar for noen familie, og mange av dem hadde også hatt ekstraordinære erfaringer av Gud. Dessuten hadde de fleste av disse muligheten til å trekke seg tilbake for å be og studere, eller de levde i fellesskap der et åndelig fellesskap, som for eksempel et fast gudstjenestelig eller en tidebønnrytme, var en del av dagsrytmen.

Men de færreste norske prester lever slik. I stedet er mange av oss snarere omgitt av legoklosser, togbaner, hybelkaniner, yoghurtstøl og duppeditter enn kontemplative klostervegger. Heller enn å følge tidebønnrytmer løper vi fra barnehagen til bussen, fra foreldresamtale til fotballkamp og fra dugnad til danseforestilling. Det er en scene i filmen *Shadowlands* om C.S. Lewis og hans livs store kjærlighet Joy, som illustrerer

noe av dette, selv om det overhodet ikke har noe med hovedteamet i filmen å gjøre. Men mens Lewis sitter og jobber, kommer husholdersken med te og sier noe sånt som: "Og var det noe mer?" Han fikk jobbe uforstyrret og tenke lange og viktige tanker, og noen kom og serverte te og kjeks når han ønsket det. I pastorallitteraturen er ikke det fenomenet jeg her kaller hverdagsspiritualitet, noe fremtredende tema, men både i USA og her i Skandinavia er dette blitt satt på dagsorden for lekfolk (Se for eksempel svenske Lena Bergströms bok *Å gi seg for en annen*). En årsak til at dette langt på vei har vært et ikke-tema i pastorallitteraturen, er trolig at de fleste som opp gjennom historien har skrevet om det åndelige livet, ikke har hatt den daglige omsorgen for barn, og det har heller ikke de fleste prester hatt. De har snarere kunnet stenge seg inne på kontoret og gitt beskjed om at de ikke vil bli forstyrret.

Jeg lurer imidlertid på om ikke en teologi som vokser frem midt i hverdagens kaos av legoklosser, brødsmuler og kranglende barn, også fanger noe mer av det mangefasetterte livet. Derfor tror jeg en slik hverdagsspiritualitet eller "legoklossespiritualitet" kan utgjøre en viktig kilde for tro og tjeneste også for prester. Det handler om å "jorde" troslivet i det livet vi faktisk lever. Ikke minst handler det om å oppdage Gud i alle ting, som den ignatianske spiritualiteten har formulert det, men som det også finnes grunnlag for å hevde ut fra en luthersk skapelsesteologi og kallsettikk. En slik spiritualitet kan finne Gud i samværet med barn og i å oppdage eller gjenoppdage verden gjennom deres øyne, som å se det mirakuløse i et edderkoppnett, i å kunne snakke

med fireåringen om døden for første gang eller i å glede seg over et måltid mat sammen med familien. For min egen del fikk jeg erfare hvordan treåringen kunne fungere som åndelig veileder. Tid og tempo har vært livstemaer for meg i mange år. På vei til barnehagen en morgen forsøkte jeg å få ham til å gå litt fortere, eller, for å være ærlig, helst løpe – egentlig. Da ser han på meg og sier alvorlig: ”Jeg går sakte!” Og det slo meg at jeg visst ikke trenger å lese Stinissen for å bli minnet om å *vandre med hvilepuls*.

Helt sentralt for en hverdagsspiritualitet er at det åndelige ikke eksisterer i en egen sfære for seg selv relatert til søndagens gudstjeneste og særskilte åndelige eller religiøse aktiviteter og øvelser. Det åndelige og hverdagslige er snarere tett sammenvevd. Vi trenger ikke nødvendigvis oppsøke askesen. Askesen kan like gjerne komme til oss – gjennom et barn som stadig våkner om nettene (Hvem trenger da å stille klokka på 03.00 for å be i fastetida?), gjennom eldre, syke foreldre som trenger pleie, og som skaper en stor uforutsigbarhet i egen hverdag eller gjennom sykdom, smerte eller savn i eget liv. Den amerikanske forfatteren Elizabeth Dreyer inkluderer slike praksiser i begrepet *hverdagsaskese*. Denne type askese begynner ikke først og fremst med faste, bønn eller kyskheter, men med ”reverent attention to the stuff of our daily lives”. Dreyer hevder at det primære stedet for vår askese finnes nettopp i våre vanlige, ordinære hverdags erfaringer, og ikke minst i viljen til å bevege seg fra ”illusjon til virkelighet” i eget liv når det gjelder å møte sannheten om seg selv.

De prester jeg intervjuet i forbindelse med doktoravhandlingen min, uttrykker noe av det samme som Dreyer. Hverdagslivet og hverdagsspiritualiteten er en berikelse for tjenesten i tillegg til at det bidrar til sammenheng og integrasjon mellom privatliv og presterjeneste. Jeg tror også en slik legoklossespiritualitet vil føre til at mennesker som ikke er så hjemmekjent i kirka, i større grad vil kunne kjenne seg igjen i det som formidles i gudstjenesten, og også oppleve at dette kjennes relevant og meningsfullt for eget liv. For selv om deltakerne i min studie er prester og dermed ”profesjonelt religiøse”, er de likevel mer ”den vanlige presten i gata”. Det store

flertallet av dem som ble intervjuet, levde for eksempel i en familiekontekst. Mange av dem hadde hjemmeboende barn på det tidspunkt de ble intervjuet. Også deres hverdag er preget av familieliv med tidsklemme. Henting og bringing til barnehage og skole, barn som søker og krever oppmerksomhet, legoklosser, brødsmluler, babygulgul og kaos er en sentral del av mange av mine informanternes liv – og spiritualitet, og i dette oppdager de Gud. Møtet med informanten jeg har kalt Karen, satte meg på sporet av det jeg kaller *hverdagsspiritualitet*, en spiritualitet som er dypt innvevd i hverdagslivet – og særlig på hjemmebane i den private sfæren:

Altså, jeg tror kanskje troen min er blitt mer sånn *hverdagstro* med årene. Kanskje det er der det ligger litt, at som student var det liksom viktig for meg å være med i evangeliseringsgrupper og sånn. Nå er det viktigere for meg å være med i barselegrupper, holde kontakt med barselegruppen mi på en måte, altså (ler). Hvor jeg sikkert egentlig får evangelisert mye mer ... (Karen)

Og det tenker jeg er litt sånn med bønner og sånne ting også. Altså når de tingene som jeg har med meg inn i hverdagen. Om det er borbønn eller aftenbønn med ungene eller Fader vår i gudstjenesten, så er det på en måte at det er en del av [livet mitt], at det er naturlig og integrert del av livet mitt. Ikke nødvendigvis med noe organisert aktivitet – noe jeg skal prestere mer. (Karen)

Dette handler også om å ”*hellige det hverdagslige*”, om å se spor av Gud i hverdagen, om at det åndelige ikke er en egen sfære adskilt fra resten av livet, men snarere dypt forankret i det daglige livet:

Men samtidig så lærer jeg ting av det å være mor, og jeg kjenner at det gir meg, hva skal jeg si da, hellige... *hellige øyeblikk* (ler), som jeg tror er gudgitte. Og det gir meg impulser til forkynnelsen, som jeg også tror kan være med å åpne for andre. Og det kan du kan kanskje si at jeg har valgt å ha et sånt positivistisk syn på ting, for jeg tror det er god teologi. (Hanne)

For Hanne og andre informanter er det også viktig å betone at det å være forelder er en ressurs for tjenesten. De har innsett at de må bruke det

”råstoffet” de har i tjenesten, og dette handler om egne tros- og livserfaringer tolket i lys av den kristne tro. Dette gjør også deres erfaringer likere de erfaringene folk flest sitter med i kirkebenkene, og dette har også et potensial for å skape mer livsnær og relevant forkynnelse. Et tydelig mønster blant mine informanter er nettopp det at erfaring har fått en ny betydning for dem både privat og som prester. Prekenen handler ikke bare om å kunne fremme 3 teologiske sannheter eller å presentere en bibelfaglig eksegese av teksten:

(...) og jeg tror det er viktig å møte folk ikke først og fremst med ferdigtygde sannheter, men med en åpnende og litt spørrende holdning. Som gjør at folk finner litt ro hvor det er plass for deres undring og finne ut av de store ting i livet. (Rolf)

Det er også viktig å si at dette kan oppleves annerledes for de prester som lever alene. I en luthersk kontekst der majoriteten av prester lever i en familiesammenheng, kan det å være singel oppleves krevende. I romersk-katolsk kontekst finnes det helt andre fellesskap for prester og dem som har avgitt løftene, ettersom det da forventes at en skal forsake vanlig familieliv. Dette bør det egentlig forskes mer på også.

William er en av dem som tidligere forsøkte å søke Gud på konferanser og ”der det ble sagt at Gud gjorde store ting!” For ham ble dette strevsomt, og han opplevde at han aldri greide å leve opp til egne og andres idealer for det åndelige livet. Forløsningen kom da han oppdaget at Gud fantes midt i hans eget liv der han var, og ikke der han forsøkte å være:

Men etter hvert så var det nok møtet med en type spiritualitet som hjalp meg mer til å finne Gud i hverdagen, der jeg er. En sånn innsikt i at det råstoffet Gud har å bruke her i livet mitt er nå akkurat i dag. Det er ikke livet mitt som det er i morgen, eller som det burde ha vært eller skulle ha vært eller kunne ha vært, men nettopp den... å prøve å være tilstede i øyeblikket. Det er der ... Gud er. (William)

Gud møter meg der jeg er, hvis jeg søker ham. Midt oppi hverdagen og midt oppi alt sammen. Og det gjorde at for meg ble det der en helt annen opplevelse og et møte mellom

meg som menneske og gudserfaringer – som ble mye mer hverdagslig, men det ble jo på en måte også mye større, for plutselig kunne jeg se Gud i små ting. I gleden over å få lov til å spise ... ja, spise en middag sammen med ungene, og det ble mye mer disse hverdagstingene som plutselig ble bærende ... (William)

For William var også det å bruke fysiske bønnegenstander, som for eksempel Kristuskransen til Lønnebo, til stor hjelp. Han opplevde også at han fysisk og kroppslig falt til ro i det han steg over dørstokken til retreatstedet Lia Gård.

Luthersk teologi har en stor skatt i sin kalls-teologi, og Luther selv kunne erfare Guds kjærlighet i både bleieskift og omsorg for sine søte små. Her er det mye spennende stoff å hente i hans preken om ekteskapet og ikke minst i Bordtalene, selv om disse har en del kildekritiske utfordringer knyttet til seg. Han løftet frem det vanlige hverdagslivet som sted for Guds virke i våre liv. Dette kan kanskje komme overraskende på noen, som for eksempel den praktisk-teologiske feministen Bonnie J. Miller-McLemore som ble sjokkert over at en mannlig teolog fra 1500-tallet også kunne oppdage Gud i bleieskift. Dermed kalte hun en overskrift i boka si: ”What a friend in Luther!” Og til tross for at de fleste norske prester har god kjennskap til Luther og i hvert fall til deler av hans teologi, er det kanskje noen av oss som har til gode å oppdage en Gud i alle ting-teologi nettopp hos Luther. At Ignatius og den ignatianske tradisjonen har betont dette, er mange av oss klar over, men også Luther har mye av en hverdagsspiritualitet. Den er forankret i hans skapelsesteologi. Blant annet skriver han: *Also ist die welt voll von Gott. In allen gassen, fur deiner thur findest du Christum. Gaff nicht ynn himel!* (Luther, WA 20: 514,27f.) Men her er det mye uutforsket mark for en bærekraftig og jordnær spiritualitet ikke bare for lekfolk, men også for prester. Jeg vil påstå at en slik hverdagsspiritualitet og hverdagstro er en uuttømt kilde for mange prester, og at dette virkelig er en skattekiste å øse av som også bidrar til å koble sammen det egne hverdagslivet med tjenesten. Det er ansatser til en jordnær spiritualitet, en hverdagsspiritualitet – også for prester.

PRESTEN SOM FORMIDLER AV SPIRITUALITET¹

AV ANNE-MAY GRASAAS, DOMPROST I OSLO
ANNE-MAY.GRASAAS@OSLO.KIRKEN.NO

Hva innebærer det å være pastoral leder i menigheten? Dette spørsmålet kan besvares på flere nivå. Kirken i Det nye testamente beskrives både som et åndelig fellesskap, en organisme og i pastoralbrevene også tydeligere som en organisasjon.

Organismen og organisasjonen kan ikke skilles skarpt fra hverandre. Her vil jeg likevel fokusere på kirken og menigheten som en organisme, vel vitende om at gode strukturer kan stimulere det organiske livet, mens dårlige strukturer kan hemme og kvele det.²

Det organiske livet den pastorale leder skal stimulere og formidle, gjennomsyres av relasjoner:

- *Relasjonen til Gud* – stadig å lære å kjenne Gud som en nådig Gud.
- *Relasjonen til seg selv* – å kunne være hjemme i eget hus, å gi akt på seg selv og øve seg i stadig å motta nåde.
- *Relasjonen til andre* - å kunne møte medarbeidere og andre med nåde.
- Men også om *relasjonen til samfunnet og naturen*, hvordan stå i troverdig samspill med omgivelsene.

Å være en pastoral leder i disse relasjonene handler om spiritualitet. Jeg forstår spiritualitet ikke som selve troen, men som de reaksjoner denne vekker i religiøs bevissthet og praksis. Nerven i spiritualiteten er en forventning om at Guds nærvær kan erfares og bli synlig, og den praksis som følger av dette.³

Relasjoner er avgjørende for spiritualitet. Gud selv er en treenig relasjon og speiles i vår verden

gjennom fellesskap på alle de plan jeg nevnte over.

- med Gud.
- med oss selv.
- med hverandre.
- med samfunnet.
- med naturen.

Pastoral ledelse, åndelig og strategisk handler om samspillet i og mellom disse relasjonene

RELASJONEN TIL GUD OG ANDRE MENNESKER

Jeg møter mange prester som kjenner på forlegenhet i forhold til den helt sentrale dimensjon i kristen tro – relasjonen til Gud. De kjenner at de kommer til kort overfor de forventningene de har fra seg selv og andre når det gjelder å være gode pastorale ledere. Jeg kan gjerne inkludere meg selv i dette dilemma.⁴

Faren er at vi gir litt opp. Det er likevel så mange krav og behov vi bare må følge opp i det daglige menighetsarbeidet. Planlegging, utarbeiding av oversikter, rapportering og gjennomføring av møter og aktiviteter tar ofte urimelig mye tid. Heldigvis får vi prester noe næring selv ved å måtte forberede gudstjenester og kirkelige handlinger og ”utsette oss” for spiritualiteten på den måten.

Jeg vil oppmuntre dere kolleger til å reflektere over hva slags spiritualitet dere selv er blitt berørt av. Når og hvordan erfarte dere Gud mest levende? Hvordan kan dere selv innrette dere for å utvikle nettopp denne dimensjonen og berike medarbeidere og menighet med den?

Poenget mitt er at det ikke bare er én form som gjelder når det handler om å være en troverdig pastoral leder. I den lutherske kirke har nok tradisjonen i mange år vært en ganske *verball rasjonell* spiritualitet, med vekt på forkynnelse og en framstilling av troens innhold på en fornuftsmessig akseptabel måte. Mange av oss er likevel blitt "tatt på senga" av Guds nærvær.⁵

Fra økumenisk hold er vi de senere år blitt beriket av flere ulike spiritualiteter, for eksempel:⁶

- *kontemplativ*, som vektlegger det indre åndelige livet gjennom bønn, meditasjon og kontemplasjon og søker den stillhet som gir rom for dette. Ved å delta på retreatar over kortere eller lengre tid, kan denne type spiritualitet styrkes og utdypes.
- *diakonal/handlingsorientert*, som legger vekt på at troen må ytre seg i den gode handling og et sosialetisk forpliktende liv. Latinamerikansk og sørafrikansk frigjøringsteologi er eksempler på dette, der Gud møtes hos de fattige og marginaliserte.
- *karismatisk*, som gir stort rom for den følelsesmessige nærhet til Gud, lovprisning av Gud, spesielle nådegaver og ofte ekstraordinære ytringsformer i kjølvannet av disse.
- *estetisk/rituell*, som legger vekt på sakramentene, ritualene, liturgi, symbolhandlinger, arkitektur og kunst i en form som tilfredsstillende konkrete, kroppslige og estetiske behov.

Det kan synes som om mange norske prester de senere år har beveget seg fra den verbal/rasjonelle vektlegging og blitt mer tiltrukket av den kontemplative, eller kanskje aller mest den estetiske/rituelle spiritualitet.

Det er selvsagt ikke tette skott mellom disse ulike spiritualiteter. Sorteringen kan likevel være en pedagogisk hjelp til å gjenkjenne dem. Den svenske biskop emeritus Martin Lønnebo skal ha sagt at *den som bare kan tilbe Gud i én form, er fattig*. Det tror jeg er riktig. For en prest er det særlig viktig å kjenne til og akseptere ulike innfallsvinkler for å kunne romme flest mulig i sin pastorale ledelse. Samtidig er det nok sunt med bevissthet rundt dette, både med tanke på hvor vi selv er, og hvor de menigheter er, som vi nå be-

tjener.

- Hvordan kan du spille på lag med den spiritualitet som har preget menigheten til nå?
- Hvordan kan du berike det organiske livet i menighetene med den spiritualitet du selv kjenner deg mest fortrolig med, uten å overkjøre?
- Hvordan kan dette bidra til at dere som stabsfellesskap møter hverandre med nåde og åpenhet, og støtter hverandre i teologisk fordypning og trosutvikling?
- Og hvordan kan dette livet prege den strategiske menigheten utvikler i forhold lokalmiljøet?

Faren er at strategi kun blir tiltak og aktiviteter i en tid der så mye skal måles, telles og rapporteres. *Her har soknepresten en helt sentral rolle overfor stab og menighetsråd – midt i folkekirkevirkeligheten – til å fastholde kirkens egenart som noe annerledes – et tegn på Guds Rike som er nær med nåde og levende liv.*

RELASJONEN TIL OSS SELV

Pastoralt lederskap handler også om relasjonen til oss selv. Paulus formaner for eksempel Timoteus til å gi akt, ikke bare på *læren*, men på seg selv (1 Tim 4,12–16). Hvordan kan du gi akt på deg selv og videreutvikle deg mens du er sokneprest? Dette aspektet legges det mer vekt på i vår tid enn tidligere. Det handler ikke om narsissistisk selvrealisering, men om å kunne integrere sitt mest mulig sanne og autentiske selv i rollen som prest. Bare i ærlige møter med oss selv kan sanne møter med Gud skje, og troverdige prester utvikles.

Det er dessuten avgjørende at den personlige utvikling for presten står i samspill med den lære, den teologi som skal utvikles og formidles.

- Hvordan kan du ta ansvar for egen, personlige utvikling?
- Hvordan kan du bidra til at budskapet du skal forkynne og teologien du formidler blir fordypet og fornyet i samspill med den kontekst du nå befinner dere i?
- Har dere tips til hverandre, ut fra erfaring?⁷

RELASJONEN TIL SAMFUNNET OG NATUREN.

Denne artikkelen har som utgangspunkt at kirkenes organiske liv handler om relasjoner. Den treenige Gud er uttrykk for dynamiske relasjoner, og dette gudsbildet kan kirken speile i verden. Kristen spiritualitet handler derfor om å bygge relasjoner, næres av relasjoner og forplikte seg i relasjoner.

Dette gjelder også forholdet til samfunnet og naturen, der fattigdoms- og klimautfordringen, samt religiøse og etniske konflikter, krig, ondskap og terror preger bildet. Hvordan kan vi være en troverdig kirke og gode pastorale ledere i denne situasjonen?

I første omgang må det handle om ikke å fornekte eller tilsløre virkeligheten, men å snakke sant om den. Dernest innebærer det å holde seg orientert om og ville forplikte seg i forhold til de konkrete utfordringene. Forpliktelsen kan skje gjennom forkynnelse og forbønn, men også gjennom aktivt barmhjertighetsarbeid, klimavennlig adferd og konkret kamp mot urettferdighet og ondskap.

Det er lett å bli grepet av avmakt og lammelse i forhold til samfunnsutfordringene, og dermed vende oss innover mot et mer "håndterlig" menighetsarbeid. Utfordringen er bare at den Jesus Kristus vi følger, har tatt bolig hos de fattige, de krenkede og rammede, og bare i relasjon til de marginaliserte kan vi ta evangeliet på alvor i vår egen samtid. Hvordan kan vi følge Jesus på denne måten uten å bli overveldet av avmakt?

Noe av svaret må ligge i å innse at vi er begrensede mennesker som ikke kan favne alt.⁸ Kanskje kan vi som prester bidra til nettopp denne erkjennelsen, og til – i samarbeid med menighetsrådene – å fokusere konkrete områder, saker eller utfordringer der vi vil ta særlig medansvar. Både lokale og internasjonale tema er aktuelle. Om vi står sammen som menighet, kan det motvirke avmakt og passivitet og bidra til motivasjon og håp om endring.

Relasjonen til samfunnet og naturen gjelder ikke minst lokalsamfunnet og nærmiljøet. Her har Den norske kirke en lang tradisjon på gode

relasjoner gjennom lokalmenighetenes samarbeid med skoler, idrettslag, kulturinstitusjoner og kommunal ledelse. Disse relasjonene må stadig fornyes så tillit kan skapes på ulike arenaer. Om hvert sogn også i framtiden skal kunne beholde sin kirke og sin prest, er forutsetningen at befolkningen anerkjenner behovet for og relevansen av kirkenes tilstedeværelse.

DYRKE OG FORDYPE RELASJONENE

Hva har dette med pastoral ledelse og spiritualitet å gjøre? Det handler om relasjoner. Kirken skal i tiden som kommer, ikke bare omorganisere sin struktur så den kan tjene det organiske livet. Vi som er ledere i kirken, trenger også tid og rom til å dyrke og fordype dette livet – selve spiritualiteten vi er satt til å formidle. Denne utspiller seg i relasjoner – til samfunnet og naturen, til hverandre, til oss selv, og ikke minst: til Gud.

Presten som pastoral leder og formidler av spiritualitet trenger derfor stadig å besinne seg på prestedienstens egenart slik den er nedfelt i CA V: "For at vi skal komme til denne tro..." der hovedoppgaven er å dele ut evangeliet om Guds nåde. Denne oppgaven utfordrer oss til å bearbeide sammenhengen mellom egne erfaringer og teologien i relasjon til menigheten og hele lokalsamfunnet. En slik kontinuerlig egenrefleksjon kan bidra til at presten kan legge til rette for samtaler og praksis som gjør den kristne tro mer relevant for enkeltmennesker og samfunn.

Hvis det er sant at kristen tro og spiritualitet handler om relasjoner, vil dette måtte prege oss prester som pastorale ledere, uansett hvilken form for spiritualitet vi identifiserer oss med. Mitt ønske er at prestene skal bidra til sunne, ærlige og levende relasjoner utad i lokalsamfunnet, i stab, menighetsråd, overfor frivillige, kolleger og ledere. Jeg tror ikke det nytter å fokusere ensidig på presteidentitet. Den må uansett bidra til at vi frigjør andre til å gi det beste de har, inn i fellesskapet. Det fordrer prester som har tid og anledning til å lytte, se og reflektere – i fellesskap.

Da vi ble ordinert, ble det bedt for oss at troen måtte styrkes, at vi måtte dyktiggjøres, og at Den hellige ånd måtte gi oss tjenestens gaver. La oss starte hver dag med å forvente at denne bønnen

blir besvart der vi befinner oss geografisk, og der vi er i livet nå. For også i dag står den korsfestede og oppstandne Jesus Kristus foran oss og inviterer til livgivende fellesskap gjennom Ordet og sakramentene. Med utstrakte og sårmerkede hender sier han på nytt: Følg meg!

---

¹ Artikkelen er en lett omarbeidet versjon av innlegg undertegnede hadde på kurs for nye sokneprester i Oslo bispedømme høsten 2014.

² En av de viktige tesene jeg fikk innprentet på lederkurs som ung kristen var: ”Organisering og planlegging kan ikke skape åndelig liv, men rot og mangel på organisering kan hindre livet i å bryte fram.”

³ Denne forståelsen av spiritualitet kom jeg fram til i arbeidet med Olavstipendet i 2012. Notto Thelle, Tone S. Kaufman, Leif Gunnar Engedal og frigjøringsteologen Jon Sobrino i El Salvador, var viktige premissleverandører.

⁴ I innlegget fortalte jeg om den positive stimulans jeg selv fikk da jeg uka før var invitert til frokost hos biskop Tutu på Grand Hotel, sammen med andre norske kirkeledere. Biskopen inviterte oss først opp i suiten sin, der han ledet oss i nattverd og bønn, minst like lenge som frokosten i restauranten etterpå.

⁵ Jeg fortalte i innlegget om da jeg satt på lesesalen på MF og studerte GT – Gerhard von Rad og Trygve N.D. Mettinger om Trøsteprofeten. Uten nabovarsel kom Gud nær meg i ”mitt Babylon” og trøstet og ga nytt håp på en måte som lyste opp et helt konkret mørke jeg erfarte på den tiden. Jeg kan fortsatt bekrefte et merkbart ”før og etter” denne erfaringen i mitt eget liv.

⁶ Denne sorteringen noterte jeg meg i en forelesning fagrådsmedlem Sjur Isaksen hadde på kurset Pastoral Lederutvikling (PLU) i 2009.

⁷ Muligheten for etterutdanningskurs, arbeidsveiledning, mentorprogram og åndelig veiledning er viktige tilbud fra arbeidsgiversiden.

⁸ Jeg fortalte i innlegget om en retreat som ble holdt for jesuittprester i Sentral-Amerika i 1969. Disse ville ta på alvor en oppfordring fra den kjente biskopkonferansen i Medellín i 1968, der latinamerikanske biskoper fulgte opp 2. Vatikankonsil (som blant annet oppfordret til kontekstualisering av evangeliet) med å fokusere undertrykkelsen av de fattige i Sør-Amerika. Jesuittprestene på retreaten tok ikke hele utfordringen på seg, men forpliktet seg i fellesskap på frigjøringen av de fattige i sin region (Det var sannelig omfattende nok, men mulig å forholde seg konkret til).

SØNDAGSTEKSTEN

HILDE BARSNES - KJELL ASGEIR SKARTSETERHAGEN - TORBJØRN HOLT - PER KRISTIAN H. SÆTRE

8. SØNDAG I TREENIGHETSTIDEN - 9. SØNDAG I TREENIGHETSTIDEN OLSOK - 10. SUNDAG I TREEININGSTIDA

8. SØNDAG I TREENIGHETSTIDEN

19. JULI 2015

Prekentekest: Mark 12, 37b–44

Lesetekster: 2. Mos 36, 2–7 / 2 Kor 8, 9–15

Fortellertekst 2 Mos 1, 8–2, 10

Liturgisk farge: Grønn

Å GI ALT!

Det er så lett å komme med mange ”men” når dette spørsmålet om å gi alt kommer. Men hva om vi lar oss utfordre til å la alle ”men” ligge en liten stund og bare fokuserte på det å gi alt. Er det for mye forlangt? Vi har jo fått alt vi eier, fra livet, til evner, muligheter og jorden vi bor på. Alt er gitt oss som en gave til beste for oss selv og mennesker rundt oss. Er det ikke da heller en fantastisk mulighet og glede å få dele av alt vi har fått med andre, slik at raushetens sirkel stadig lager nye ringer av tro og kjærlighet rundt seg. For det er gjennom å gi at man får, sa kloke Frans av Assisi. Gud kaller oss til å være redskap for hans drøm for hvert enkelt menneske på denne

jorden, og i denne tjenesten ligger velsignelse. Gud kaller oss til å hjelpe han til å skape rettferdighet, fred og dele kjærlighet og tro med alle uten unntak, og med alt vi har fått. Ikke mer enn vi har fått, og ikke mindre, men det vi har fått, kan vi dele.

KONTRASTENES POENG, FARISEERE OG EN ENKE!

Vår tekst starter med vers 37 som stiller spørsmålet: ”David selv kaller ham herre, hvordan kan han da være Davids sønn?” Og bakgrunnen for dette spørsmålet er Jesus som underviser på tempelplassen og siterer Salme 110. Der kaller David Messias min Herre, og Jesus bruker den for å vise at Davids sønn ikke er en fullstendig og adekvat definisjon for Messias, slik de skriftlærde sa. Noe høyere som Herre trengs for å vise karakteren ved Jesus sin messianitet. Salme 110 blir sitert mange ganger i NT, og det tyder på at den var en del av en gammeltestamentlig antologi som man knyttet til Jesus.

Vi får en veldig fin overgang til neste avsnitt ved at det står at den store folkemengden lyttet gjerne til ham, og Jesus går så over til å advare mot de skriftlærde. Her kan vi nesten høre Jesu ironiske tonefall når han beskriver de skriftlærde som går rundt i sine lange kapper, alltid skal sitte fremst, og som til og med eter enker ut av huset og gjør ting for syns skyld. Det er ikke slike disipler Jesus vil ha. Jesus advarer mot å søke ære,

prestisje og falsk fromhet. Jesus kritiserer ikke her alle skriftlærde, men en gruppe av dem. De skriftlærde var også tolkere av loven og derfor datidens jurister og advokater. De fungerte da ofte som forvaltere av enkers eiendom, og en vanlig måte å ta seg betalt for dette var å få en del av eiendommen. Advokater som hadde et rykte på seg for å være fromme, kunne da sette seg i en posisjon der de ble valgt som forvaltere. De utnyttet sin posisjon som var bygd på hykleri og falsk fromhet snarere enn oppriktig hjertelag, og derfor varslers Jesus en hardere dom for disse.

Historien om enken knyttes sammen med avsnittet ovenfor ved tematikken rundt enker, og brukes som en kontrast til de skriftlærdes skamløse oppførsel. Kvinnens indre ærlige engasjement og sjenerøsitet er også med å introdusere lidelseshistorien der disse kvalitetene kommer frem tydelig hos Jesus. De to kobbermyntene enken ga, var av den minste myntenheten som fantes, og setter derfor opp et paradoks som må forklares. Enken ga alt hun hadde, altså et virkelig offer til tempelet, mens de rike som ga mye mer totalt, ga kun av sin overflod.

"DEN SOM FIKK MYE, HADDE INGEN OVERFLOD, OG DEN SOM FIKK LITE, LED INGEN MANGEL"

Lesetekstene gir en fin komplettering til evangelieteksten og kan med fordel trekkes inn i prekenen også. Her får en med én gang svaret på de "men" og innvendinger vi alle har mot den radikaliteten som vi finner i fortellingen om enken. I korinterbrevsteksten settes Jesus for bilde opp: "Dere kjenner vår Herre Jesu Kristi nåde: Enda han var rik, ble han fattig for deres skyld, så dere skulle bli rike ved hans fattigdom." Her synes jeg Paulus skriver motiverende godt, som om han driver moderne "coaching." Dere begynte bra folkens; her er mye god vilje; nå gjelder det å fullføre. Det handler om å dele slik at alle får, slik at det blir likt. Har en mye skal en dele med dem som har mindre, for neste gang kan det være omvendt.

I GT-teksten hører vi om folket som ga og ga, og det de hadde gitt, var nok til å få arbeidet gjort, ja, mer enn nok. Moses måtte til slutt

stoppe gavene og si at de nå hadde nok til å fullføre arbeidet. Et flott perspektiv på at når alle deler og alle gir, da blir det også nok.

PREKEN

Det går an å bygge opp prekene rundt disse overskriftene som jeg har satt opp nedenfor, trekke inn lesetekstene.

Å GI ALT!

Hvordan ser vi på det vi har fått?

Vi har alle fått livet og våre evner i gave av Gud, og vi har fått forskjellige talenter, men alle fra liten til stor har fått noe vi kan dele. Det å kunne få gi av det vi har fått, det handler også om verdighet; det er et privilegium. For den som har lite, er det en verdighetssak å kunne få gjøre akkurat dette. På ett eller annet sted på velstandstigen så ser det ut til å endre seg fra verdighet til plikt, og vi kan lett miste av syne den glede og velsignelse som ligger i nettopp å kunne bidra til fellesskapet med det vi har å dele av. Det svir ikke så mye for den som har rikelig, å legge godt med penger i offerkurven; kanskje tenker man ikke på det i neste sekund en gang. Blir da også gleden ved å gi litt borte? Å gi av sin overflod er ikke det samme som å gi halvparten av det en eier, eller alt, som enken gjorde. I Norge og her hvor jeg bor, er det nok mange av oss som har det slik at det vi gir ikke alltid er så mye i forhold til det vi har, og jeg kjenner at dette utfordrer skikkelig. Jeg tror vi skal la oss utfordre. Har vi plikt til å dele? Ja, det har vi, men plikten er ikke lenger en motivasjon i seg selv i vår tid, og vi trenger også å kommunisere andre sider. Det er ved å gi at man får, og det å kunne gi er en glede og et privilegium.

RETTFERDIGHET

"Det er jo ikke meningen at andre skal få hjelp, og dere ha det trangt, men det skal være likhet," skriver Paulus. Vi blir kallet til å forvalte våre ressurser med ansvarlighet. Det betyr ikke at vi kan gjemme oss bak ansvarligheten og trekke varme tepper over oss, men det kaller oss nettopp til ansvarlighet overfor oss selv og andre. Jesus hadde helt rett: Det er ikke lett å være rik, for i våre

komfortable liv kan vi holde de eksistensielle spørsmål på god avstand. Men verden som helhet har det ikke slik, og alle mennesker er like mye verd. Vi er kallet til ansvarlighet, og til å dele. Men det handler ikke bare om penger; det handler også om å se hverandre og møte hverandre med kjærlighet og raushet. Jeg kommer aldri til å glemme min tyske nabo som banket på døren min og ønsket meg velkommen til Berlin, og sa jeg måtte bare spørre om jeg trengte hjelp til noe. Jeg forsto hva hun sa, men med min da stotrende tysk var det ikke så mye jeg fikk utrykt, men jeg ble veldig rørt. Neste dag inviterte hun meg på middag helgen etter, selv om hun visste at jeg ikke snakket så mye tysk, og hun snakket ikke noe annet. Hun la alle ”men” til side og viste nestekjærlighet og medmenneskelighet på tross av språk- og kulturbarriere. Hva om vi inviterte våre naboer på middag, de nye som nettopp har flyttet inn i nabohus eller oppgang, en syrisk flyktningfamilie eller en eldre enslig dame eller mann. Det handler også om å dele landet vårt og måltid med hverandre, slik Jesus gjør med oss.

Å, STOLE PÅ GUD

Enken la på mange måter sitt liv i Guds hender der hun ga alt hun eide. Burde hun kanskje ikke heller ha kjøpt seg brød for de pengene? Jo, kanskje burde hun det. Men hun valgte likevel heller å gi det siste hun hadde, i gave. Vi hører flere i historier i Bibelen om enker som deler det siste de hadde; for enken i Sarepta ble det til velsignelse; for denne enken her vet vi ikke hva som skjedde med henne videre. Jeg har i mitt eget liv opplevd at de gangene jeg har vært aller mest sårbar og måttet stole helt og fullt på andres raushet og hjelp, da har jeg også sett hvordan hjelpen har vært der for meg, og hvordan jeg er blitt velsignet og har fått styrke til å gå steg for steg videre. Det er ikke lett å måtte stole helt og fullt på andre, og det er ikke lett å stole helt og fullt på Gud. Men når alt det andre forsvinner, kan vi også se Gud tydeligere. Jeg har derfor også lært meg å prøve å se etter velsignelsene langs min vei, når det også blir mer utydelig fordi ting flyter lettere. Det finnes jo også der hele tiden, men det

er da vi så lett glemmer at vi har fått alt, for vi tror vi går i egen kraft alene. Det er en utfordring vi som samfunn bærer på sammen.

Gud gir alt for oss! Det er vårt utgangspunkt, vår kilde til både liv og tjeneste. Det er ved å gi at man får! Da bygges det relasjoner og fellesskap mellom Gud og menneske, mellom menneske og Gud og mennesker i mellom. Med hjertet skal vi dele, ikke kun av plikt, ikke for syns skyld, men av kjærlighet.

GUDSTJENESTEN

Til forbønn denne søndagen kan vi godt bruke Frans av Assisis bønn og legge til lokale og globale konkrete bønneemner.

HILDE BARSNES
SJØMANNSPREST I BERLIN
HILDE.BARSNES@GMAIL.COM

9. SØNDAG I TREENIGHETSTIDEN

26. JULI 2015

Prekentekest: Joh 8,2–11

Lesetekster: Sal 145,9–16 / 1 Kor 4,3–5

Fortelling 2 Mos 2,23–3,15.4,10–16

Liturgisk farge: Grønn

DAG, TEKSTER, SALMER

Da jeg leste over tekstene, tenkte jeg at her blir det litt salmeassosiasjoner først og ikke sist i betraktningen: "Herren er god mot alle", "Du er konge gjennom alle tider" og vårt mye brukte bordvers "Alles øyne venter på deg, og du gir dem mat i rette tid". Her har vi mange føringer på salmene. "Alle vender augo sine til deg" – ja, nattverdssalme?

Korinterbrevteksten handler om at vi ikke er vår egen eller andres dommer, og at det er fellesmenneskelig å tre fram for hans domstol, som er kongen. Han skal få fram i lyset det som er skjult i mørket, så derfor: "La oss leve i lyset". Evangelieteksten etterfølges av "Jesus, verdens lys"-teksten.

"Har vi sten i våre hender når vi møter den som falt?" – med det har evangelieteksten allerede fått sin fantastiske og selvransakende preken ved Liv Nordhaug. "Kvinnen som ble grepet i ekteskapsbrudd" er dagens utfordring og det er en sterk fortelling.

For en gammel pilegrim er det umulig ikke å legge merke til at denne søndagen kommer mellom to store pilegrimsdager: 25. juli Sankt Jakobs dag – Jakob Våthatt – og 29. juli Olavsdagen – Olsok. Mange er på vandring, og ordene fra Salme 145 vil gi god mening: "Herre støtter alle som faller, og reiser alle nedbøyde opp." Ja, "hjelp oss på de trange stier, støtt oss i de bratte lier". Korinterbrevets alvorlige ord "... for Herren er den som dømmer meg," finner også gjenklang i samme salme "og du hist må kjenne oss".

EVANGELIETEKSTEN

Vi er på dagen etter løvhyttefesten som Jesus og disiplene har dratt til fra Galilea (7,1 f). Dette innebærer mange "Rabbiens time" for dem som vil høre på (7,14). På høytidens siste dag (Joh 7,37) står han fram og roper: "Den som tørster, skal komme til meg og drikke!" – "Aldri har noen talt slik som ham," sies det, og Nikodemus (fra kap 3) går i forsvar for ham (7,50).

Vi er på "dagen derpå", og Jesus er ute "tidlig neste morgen" (8,1); han setter seg og tar opp igjen undervisningen. Hele folkemengden samler seg om ham, og han setter seg til å undervise dem. Da skjer det noe: En kvinne er grepet på fersken, i ekteskapsbrudd, og blir ført fram for Jesus av de skriftlærde og fariseerne. Vi kjenner jo historien. De henviser til loven. Jesus skriver NOE på jorden. Han sier de forløsende ord, nærmest som en domsavsigelse: "Den av dere som er uten synd, kan kaste den første steinen på henne." Én etter én går de bort – de eldste først, står det. Jesus og kvinnen er alene: "Har ingen fordømt deg?" – "Nei, Herre, ingen." "Heller ikke jeg fordømmer deg. Gå bort og synd ikke mer fra nå av!" Han skrev noe – et symbol på bokstavens makt; han reiser seg og proklamerer frifinnelsen: Lov og evangelium.

PREKENTANKER

Nr. 673 – Salmen av Liv Nordhaug

"Har vi sten i våre hender?" er en kraftig preken i seg selv. "når vi møter den som falt" – ja, det er vanskelig å møte den som falt, vanskelig å vite hva en skal si, og hvem vet? En ikke så vakker dag er det jeg som må møtes. Av og til hører vi om aktive i kirken, som "har falt", enten det er "det ene eller det andre" det gjelder. Ofte sies det da: "Dette skal ikke skje," og like ofte tenkes det: "Det er vel egentlig helt usannsynlig at slikt aldri skulle skje." Så er det noe som er lov til å si, og noe som ikke er lov til å si. Loven er alltid der!

Det er i alle fall tungt å gå rundt med steiner i hendene. Har vi dom i våre øyne? Ja, dommen ses tydelig i våre øyne. Den som har sten i hendene, har dårlige kort og heller ikke pokerfjes. Den er egentlig like ille stelt som den falne, skal vi tro Jesus og Paulus. Vår egen krise, vårt eget nederlag, vårt eget regnskap, vår egen oppgjørs-

dag. Ja, egentlig er den som dømmer sin søster eller sin bror, uskolert i kristendommens mest elementære påstand: At det finnes nåde og nye muligheter, for alle.

Teksten inviterer til et møte med den frelser som "mildner våre øyne". Sten er konkret forstått i teksten; våre steiner ser annerledes ut: Baktaelse, taushet, kulde; vi krysser gata; vi svarer ikke på en e-post eller et mobilsvar. Vi behandler personen som om han eller hun ikke var der – ja, den er som død for oss, for å si det brutalt. Vi har kastet stener på vår måte.

Salmens andre vers er et evangelium til både den som møter, og den som møtes: "Vi vil slippe våre steiner. Vi vil rekke frem vår hånd." – Ja! Som kristne det kan seg søma! Vi rekker våre hender frem, som tomme skåler!

Hevners og nådens dom

I "Mitt i virkligheten" behandler Martling teksten under synsvinkel av hevners og nådens dom. Hevners dom skiller ikke mellom synden og synderen. Synderen fordømmes sammen med synden; det er ingen forskjell: Å døde synden betyr å døde synderen. Det finnes ingen nåde. Jesus tvinger dommerne i teksten til å se denne forskjellen først hos seg selv: Den som er uten synd, kan kaste først. Så går de sin vei. Og de eldste (som kanskje hadde mest på samvittigheten) går først. Når deres egne liv ble dratt inn i sammenheng, var det ikke lenger så enkelt å følge loven.

Når Jesus redder kvinnen, så opphever han ikke loven – men gir kvinnen en utfordring: "Synd ikke mer fra nå av!" Da er Jesus og kvinnen alene, og det er et sterkt møte med ham som ikke har dom, men kjærlighetens lys i sine øyne.

Martling minner om at "Når Jesus feller nådens dom så gjør han det i kraft av sin forsoning. Forlatelsen er forsoningen praktisk tilrettelagt i våre liv. Da Jesus oppfylte Guds lov og bar syndens lønn i vårt sted finnes det en nådens dom som dømmer synden men benåder synderen." I stedet for fornektelse (Jfr. Clintonvarianten: "I did not have sex with that woman!") så minner teksten om syndsbejknensens viktig-

het. Ingen av aktørene i teksten bekjenner sine synder høyt. Men mennenes bortgang er jo en syndsbejknelse. Kvinnen benekter heller ingenting. Det skjer uten ord. Her tas det imot nytt liv. Jesus gir henne framtid og nytt håp. De skrifflærde og fariseerne får også noe å tenke på – og hvem vet? Kanskje de også fikk en ny bejknelse?

Påkastrøysa på Dovre

La oss gå tilbake til pilegrimsmoduset i første del. Mange går i disse julidagene over Dovrefjell på sin vei mot Nidaros. Fra gammelt av finnes det en såkalt knelestein på hver side av fjellet. Naturromantikk er vel en oppfinnelse fra 1800-tallets Norge. Før i tida representerte fjellet noe vanskelig og vondt – ja, sted for onde makter. Derfor var det viktig å knele og holde bønn før man skulle begynne på fjelletappen. Det var viktig å begynne på etappen med fornyet sinn. Med onde tanker som stener i sjelen ble vandringsen hard.

Oppe på fjellet, ved Hardbakken, der du ser det fantastisk vakre fjellandskapet nedover mot Fokstugu og innover mot Snøhetta, finner vi det såkalte påkastrøysa. Og her er det lov å kaste stein! – kaste dem fra seg på røysa. Ofte ber vi pilegrimene ta med seg en liten stein fra vandringsstart og bære den i sekken opp til røysa. Den skal symbolisere noe tungt og vanskelig som vi vil kvitte oss med slik at vandringsen videre blir lettere, og vi kan møte målet med fornyet sinn. Røysa vokser med hver stein selvsagt – og blir i seg selv et vitnesbyrd om nådens dom, om frelse og tilgivelse, om vandring og medvandring med nye muligheter. Den symboliserer den nye bejknelsen, den som finnes hos Jesus, han som var "i bejknelsen".

Pax et bonum! Signa tur!

KJELL ASCEIR SKARTSETERHAGEN
SOKNEPREST I NITTEDAL
KJELL.SKARTSETERHAGEN@
NITTEDAL.KIRKEN.NO

OLSOK

29. JULI 2015

Prekatekst: Lukas 9, 23–27

Lesetekster: 5 Mos 30, 19–20a / 2 Kor 4, 6–11

Liturgisk farge: Rød

I den tradisjonelle kollektbønnen for Olsok takker vi for "dine budbærere til vårt folk, de som sådde Ordet, reiste korsmerket og grunnla kirken i fedrelandet vårt". Historisk sett må selvsagt kristningsprosessen i Norge knyttes til flere enn Olav, men han blir likevel stående som den sentrale skikkelsen. Grunnen til at det ble slik, var nok at ettertiden kjente igjen dagens prekatekst i Olavs død: "Den som vil berge sitt liv, skal miste det. Men den som mister sitt liv for min skyld, skal berge det." De fleste av kirkens martyrer gikk – naturlig nok – motvillig inn i martyriet, Olav nok mer enn de fleste. Han så det nok slik selv at han var i ferd med å utkjempet et slag om kontrollen over Norge. Når han så tapte slaget og tapte livet, ble det først sett på som et nederlag. Det var en ganske annen kamp Olav vant etter sin død.

Da olsokfeiringen fikk sin renessanse i forbindelse med 900-årsminnet for slaget på Stiklestad, var det nok det nasjonale og det kristne som samlet seg i et felles fokus: Visjonen om Norvegia Sacra.

Når vi feirer Olsok, befinner vi oss i skjæringspunktet mellom Himmelen og Norgesriket. På 17. mai vipper vel det hele til tider i favør av Norge. I en slik situasjon må vi være ytterst varsom med å identifisere Guds løfter til Landet og Folket med løftene til landet og folket. Nasjonale tradisjoner i mange land har hentet frem gammeltestamentlig tankegods av denne typen for å aktualisere Guds løfter om velsignelse inn i den stedlige kontekst. Det kan det være noe

berettiget i, men det blir ganske farlig hvis løftene knyttes sammen med nasjonale prosjekter. Det brenner alt for mange bål av nasjonalisme rundt om i verden. Det var ikke forsøket på nasjonalt byggeprosjekt som gjorde Olav til nasjonalhelgen. Enhver helgen representerer Himmelen, ikke det nasjonale riket. Det er ikke våpengny og støy og nasjonalt klingklang det dreier seg om. Den Gud Olav tilba, og som vi stadig kalles til å tilbe, søker vi i stillheten og ikke i kampen; det er der Han er sterkst.

Hvis livet er truet, har kristne mennesker til alle tider kjent på lengselen etter Gud og himmelen. Denne lengselen sitter dypt i mennesket, og en bred kristen tradisjon fra Bibelen via Augustin og frem til vår egen tid fastholder at denne lengselen er plantet i oss av Herren selv.

Dikteren Matthew Arnold er en av de mange som har skrevet om denne lengselen:

"But often, in the world's most crowded streets,
But often, in the din of strife,
There rises an unspeakable desire
After the knowledge of our buried life;
A thirst to spend our fire and restless force
In tracking out our true, original course..."

(fra diktet "The Buried Life")

"Our true, original course" har retning mot Herren og Hans rike. Det er der vi har vårt borgerskap, og det er den retningen vi er skapt til å vandre i.

Hva gjør vi så med Olav på Olsok?

Vi har aldri helt kommet til rette med hvordan vi skal håndtere Olav i Den norske kirke. Vi vet ikke helt om vi skal betrakte ham som en fargerik historisk skikkelse, som nasjonalhelgen eller som forbilde. Den samme tilbakeholdenhet gjelder forøvrig også kirkens øvrige helgener. Selv om vår kirke er tilbakeholdende når det gjelder å gjøre som våre katolske brødre og søstre og anmode Olav om forbønn, kan det likevel være naturlig å knytte nærmere an til Olav i gudstjenestens ulike ledd. Folk tenker naturlig nok på Olav når det er Olsok, og det bør reflekteres inn i gudstjenesten på passende måter.

Kan vi bruke stoff fra Olavs liv og død i prekenen? Et aktuelt tilknytningspunkt kan jo

være vers 24 som jeg siterte ovenfor.

Snorre omtaler jo både kongens liv, død og prosessen frem mot etableringen av den døde kongen som nasjonal helgen. Kanskje kunne man hente frem noen avsnitt fra Snorres tekst? Selve kampen på Stiklestad omtales, og Snorre beskriver også prosessen året etter slaget når Olavs kiste graves opp, og de finner at kongens hår og skjegg har vokst. Denne fortellingen har mange paralleller i forskjellige helgenvita fra ulike steder i Europa.

Kirken så i middelalderen sammenhengen mellom martyrkongen og Kristus: Han som seiret gjennom å tape. Slik understreker og belyser martyren med sitt liv og sin død Mesterens liv og død. Politiske og militære kamper vinnes med politiske og militære virkemidler. Kong Olav var både politiker og general, med både seire og tap på CVen. Men det var ikke politisk og militær virksomhet som gjorde ham til nasjonalhelgen. Det var i nederlagets stund grunnlaget ble lagt for å "reise korsets merke i vårt folk og grunne din hellige kristne kirke her i vårt fedreland". Kristningens historie i Norge verken begynte eller sluttet med Olav, men Olavs død ble likevel et avgjørende vannskille. Fra da av fremsto Norge stadig tydeligere som et kristent land. Det stykke (riktignok ufrivillige) imitatio Christi som kongens død innebar, bidro til å endre mentalitet og sed i Norge. Det la grunnlaget for et helt annet nasjonalt ethos enn vikingtokt og myrderier. Olavsøksen vi finner på Den norske kirkes våpenskjold, er helgenkongens attributt. Øksen var ikke den modige krigerkongens egen, men fiendens våpen som drepte ham. Det var ikke den krigende vikingen som ble Norges evige konge; det var martyren og kristusvitnet.

Han ble mer enn han var.

I en tid hvor rekken av martyrer blir lengre og lengre, og stadig flere kristne mister livet for troen sin, får Olavs historie fornyet aktualitet.

Jeg diskuterte olsoktradisjonene med en protestantisksinnet britisk organist for en tid tilbake.

Briter har jo – med god grunn – et litt anstrengt forhold til norske vikinger, og viking-

konger i særdeleshet. Våre forfedre har tross alt ansvaret for adskillige episoder langs den skotske og engelske kyst, som med god margin ville ha kvalifisert til fellende døm for folkemord. Det spøkes mye om vikingene her borte, men det er et historisk faktum at norsk villskap hadde ansvaret for at hundrevis – sannsynligvis tusenvis – av troende ble martyrer langs disse kystene for godt og vel tusen år siden. Det finnes fortsatt en "Martyrs' Bay" på Iona. Mange titalls prester og munk ble drept av norske vikinger i den hvite sanden der.

Jeg fortalte organisten om Olav, vikingkongen som ble nasjonalhelgen, og om hans ferd fra krigertokter til martyrdød, om martyren som seiret gjennom nederlag, og som i de troendes hjerter etter sin død ble en større mann enn han hadde vært mens han virket som politiker og kriger. "I guess it is hope for us all, then?" sa organisten ettertenksomt. Det er kanskje ikke noen dårlig oppsummering av Olsokbudskapet.

TORBJØRN HOLT
SJØMANNSPREST I LONDON
TORBJORN.HOLT@SJOMANNSKIRKEN.NO

10. SUNDAG I TREEININGSTIDA

2. AUGUST 2015

Preike- og forteljingstekst: Matteus 18,21–35

Lesetekstar: 1 Mos 50,14–21 / 2 Kor 13,13–15

Liturgisk farge: Grøn

Mange ferievikarar har oppdaga at sommarsundagane ofte har tunge tema. Lettare vart det ikkje då ein i 2011 flytta sentrale tilgjevingstekstar frå 23. til 10. søndag i treeiningstida. Når temaet er tilgjeving, vil ein så gjerne seie noko godt og riktig, men samstundes kjenner ein fort på redsla for å trakke i ei av dei mange grøftene som krokar seg rundt i dette terrenget. Min fyrste impuls på slike dagar er ofte å gå til bokhylla for å finne nokon andre som har sagt noko fornuftig, men eigentleg, når eg les preiketeksten frå Matteus 18, ser eg at me der kan finne rikeleg med hjelp til å finne vegen mellom grøfter og klisjear.

OM TEKSTANE

Preiketeksten er frå Matteus 18. Tekstane i denne delen av evangeliet har eit paradoksalt drag, for Jesus talar inn i røyndommen i kristne forsamlingar som i forteljinga enno ikkje eksisterer. I denne samanhengen kjem det mange tekstar om korleis ein skal handtere urett mellom medlemmar av forsamlinga. Slike spørsmål er alltid viktige, men i små og tette fellesskap som dei fyrste forsamlingane er dei akutt påtrengande, og det er både i dei einskilde partane og i fellesskapen si interesse å finne løysingar raskt, sidan den uoppgjorde synda trugar samholdet. Spørsmålet om tilgjeving reiser seg, og Peter er den som gjev stemme til spørsmålet, kjent frå både samtalegrupper på konfirmantleir og frå rabbiniske kjelder: "Kor mange gonger skal bror min kunne synda mot meg og eg likevel tilgje han? Så mykje som sju gonger?" Jesus svarer: "Sytti gonger sju." Tala spelar på Lamek som lovar at om Kain skulle

hemnast sju gonger, skulle han sjølv hemnast sytti gonger sju gonger (1 Mos 4,24 – Bibelselskapet omset talorda ulikt desse stadene, men dei er like i dei greske tekstane). Brått er det tilgjevinga, og ikkje hemnen, som er grenselaus.

Jesus utlegg dette vidare med ei komplekse himmelrikelikning der kongen er eit bilete på Gud. Gjelda er ein metafor for synd. Med den nye omsetjinga av Vår Far, då "forlat" vart til "tilgje", har det vorte mindre tydeleg at denne metaforen finst der òg. Denne teksten held like fullt fram i same sporet som Herrens bøn, og samanhengen med femte bøna og det åtvarande etterordet til bøna i 6,14f er tydeleg. I arbeidet med denne forteljinga er det ein god tanke å ha i bakhovudet at femte bøna like godt kan omsetjast "ettergjev oss skulda vår, slik me òg ettergjev det andre skuldar oss".

MED KONGENS AUGE

Gjennom likninga skifter perspektivet stadig, og eg trur nøkkelen til å preike godt over denne teksten ligg i å følgje desse skifta tett. Fyrst ligg perspektivet hjå kongen. Kongen vil gjere opp rekneskapen med tenarane sine, og dei fører fram for han ein som tydeleg hadde hatt så stor tillit at kongen våga ha 10 000 talentar uteståande hjå han. Summen er av oljefonddimensjonar. 10 000 talentar er 60 millionar denarar, og ein denar var vanleg dagløn. Det er altså snakk om eit par hundre tusen årsløner. Til samanlikning fortel Josefus at den samla skatteinngangen til Herodes den store var på kring tusen talentar årleg. Gjelda er altså så absurd enorm at ho i seg sjølv er direkte pinleg for kongen, men betre vert det ikkje om han skulle miste pengane. Kongen sin dom om å selje slaven og familien hans var brutal sjølv i antikke augo, for det var ikkje jødisk skikk å selje kvinner og born. Økonomisk ville det dekkje berre ein minimal del av gjelda, men det var kanskje ein måte for kongen å berge andlet. Når tenaren så legg seg flat (truleg bokstaveleg tala – "falle på kne" er ei forsiktig omsetjing) og lovar å betale alt attende, er det ein umogeleg lovnad og eigentleg berre patetisk. Likevel er det noko ved denne scenen som rører ved kongen. *Splangchnistheis* står det. Den bokstavlege omsetjinga er "innvollane hans kom i rørsle". Slik uttrykkjer

gresken ei djup og gjennomgripande medkjensle. Denne djupe reaksjonen deler denne kongen til dømes med faren til den bortkomne sonen eller den miskunnsame samaritanen. Denne medkjensla får alltid følgjer, og i dette tilfellet slår kongen ein strek over heile den astronomiske gjelda. Både økonomisk og sosialt er dette ein stor kostnad, men den sterke medkjensla driv kongen til likevel å bryte ut av systema med skam og ære og debet og kredit. Slik gjev han tenaren både livet og fridomen.

TENAREN

Tenaren følgjer derimot ikkje kongen ut av dei vande systema. Han har sleppt fri frå ein fortvila situasjon med botnlaus gjeld, men når han møter medtenaren, som han har nokre pengar utestående hjå, tviheld han på retten sin og vil ha pengane attende. Denne summen, hundre denarar, er ei relativt stor, men absolutt realistisk gjeld på ei tre–fire månadsløner. Tilhøyrarane til denne likninga ser tydeleg kor urimeleg det er av tenaren å stå på krava og kaste medtenaren i gjeldsfengsel, men tenaren sjølv greier ikkje å sjå seg sjølv utanfrå, ikkje ein gong når kollegaen bed om meir tid med dei same orda som tenaren sjølv brukte til kongen sin like før. Tenaren ser berre seg sjølv; han er, for å bruke Luther sitt uttrykk, innkrøkt i seg sjølv, og situasjonen hans er eigentleg framleis ganske fortvila.

TILHØYRARAR OG DEI ANDRE TENARANE

Tilhøyrarane gjer felles sak med dei andre tenarane. Ingen som høyrer denne forteljinga lesen, unngår å kjenne på den rettferdige harmen mot den hardhjarta tenaren. Kongen sitt raseri mot tenaren synest i våre augo berre rett og rimeleg, sjølv om både me og dei jødiske fyrste tilhøyrarane meiner at tortur er i prinsippet uakseptabelt ("fangevaktar" er òg ei forsiktig omsetjing – basanistes tyder "torturist"). Når me kjenner på denne rettferdige harmen, har forteljaren oss der han vil ha oss, som profeten Natan med kong David i 2 Sam 12. For brått vert peikefingeren vend mot oss som sit på trygg avstand og anar fred og ingen fare. Det smell ikkje i eit "Du er mannen!" (2 Sam 12,7), men Jesu sluttord og det

siste ein les før "Slik lyder det heilage evangeliet", er: "Slik skal Far min i himmelen gjera med kvar ein av dykk som ikkje av hjartet tilgjev bror sin," og ei slik avslutning verkar på mykje same måten. Det er ganske brutalt, men samstundes gjer det at me får låne forteljinga sitt perspektiv på vårt eige liv. I motsetnad til den hardhjarta tenaren får me sjå oss sjølve i det store perspektivet, i det perspektivet der me ikkje lever åleine, men i relasjon til Gud og medmenneska våre.

TIL PREIKA

Denne teksten kan fort verte lov og krav. Då overser ein kva som er det store vendepunktet i teksten, nemleg kongen si medkjensle. Det er når kongen gjev avkall på det han har krav på, og i kvalifisert forstand let nåde gå for rett, at tenaren får ein utveg frå uføret. Før det er alt låst. Nåden kjem med andre ord fyrst, slik nådehelsinga kjem før syndevedkjeninga og dåpen før skriftemålet. Me finn det i sluttorda i 2. Korintar brev, som er den andre leseteksten. Den apostoliske helsinga "Vår Herre Jesu Kristi nåde, Guds kjærleik og Den heilage andens samfunn" kan lesast som ein sekvens der nåden og kjærleiken kjem fyrst, og så veks fellesskapen fram ved Den heilage andens gjerning.

Nåden opnar mogelegheiter. Medan tenaren framleis stod i gjeld til kongen, kan han ikkje ettergje gjelda til medtenaren. Men når gjelda er sletta, har han brått heilt andre mogelegheiter. Han kunne brote ut av dei gamle, låste systema han òg, og levde i fridomen han hadde fått. Lese positivt er teksten ei oppmoding til å bruke desse mogelegheitene. Ein ser det òg i leseteksten frå Josef-forteljinga. Den gamle uretten då brørne selde Josef i slaveriet trugar relasjonane, òg etter at Josef har berga familien frå hungersnauda og fått dei til å slå seg ned i Egypt. Josef har møtt uventa godleik; han er på alle måtar trygg, og då har han mogelegheita til å seie til brørne: "Eg tilgjev dykk." Spørsmålet i preika ein slik dag treng ikkje vere: "Har du tilgjeve bror din?" men bør kanskje heller vere: "Du har fått Guds nåde – kva godt kan du gjere?"

PER KRISTIAN H. SÆTRE
KAPELLAN I JAR KYRKJELYD
KAPELLAN@JAR-MENIGHET.NO

NYTT FRA BISPEDØMMERÅDENE

TILSETTINGER

BORG BISPEDØMME

Borg bispedømmeråd har foretatt følgende tilsetting:

Bjørn-David Haraldsen som vikar for sokneprest i Nedre Romerike prosti med tjenestested Skedsmo sokn.

Vi har mottatt bekræftelse på at han tar imot stillingen.

STAVANGER BISPEDØME

Stavanger bispedømmeråd tilsatte i sitt møte 30.04.15:

Thomas Mjelde Røsbakk som sokneprest i Randaberg sokn, Tungenes prosti.

Einar Andreassen som vikar for sokneprest i Nedstrand sokn, Haugaland prosti.

Dag Øivind Østereng som prostiprest 50 % i Undheim sokn, Jæren prosti.

Silje Arnevik Barkved som kapellan i Rossabø og Skåre sokn, Haugaland prosti.

Alle tilsatte har takket ja til stillingene.

Avsender:
Luthersk Kirketidende
Sinsenveien 25
0572 OSLO

UTKOMMER annenhver uke på Luther Forlag og redigeres av professor Harald Hegstad (ansv.), prost Hege Elisabeth Fagermoen, universitetslektor Sjur Isaksen og sokneprest Anne Grete Listrøm. Redaksjonssekretær: Eyolf Berg

ALLE HENVENDELSER rettes til:
Luthersk Kirketidende
v/Eyolf Berg
Sinsenveien 25
0572 OSLO
Tlf. 91 17 65 37
E-post: redaksjon.lk@lutherforlag.no

INTERNETT: www.lutherskkirketidende.no
Opplysninger om annonsepriser og utgivelsesplan finnes på nettsidene.

ARTIKLER OG LESERINNLEGG til Luthersk Kirketidende sendes på e-post til ovenstående adresse. Artikler skal normalt ikke overstige 2500 ord, innlegg skal normalt ikke være mer enn 1200 ord.

ABONNEMENT: Pris kr. 590,- pr. år for Norge. Utlandet kr. 800,- pr. år. Abonnementet inkluderer Tidsskrift for Praktisk Teologi (2 numre pr. år). Kontonummer: 3000.14.73669. Abonnementet løper til det sies opp skriftlig (brev, SMS eller e-post). Gamle og nye numre kan kjøpes i pdf-format fra <https://lutherskkirketidende.buyandread.com>